QORTI ĊIVILI – PRIM'AWLA

ONOR. IMĦALLEF DR. MIRIAM HAYMAN LL.D.

Rikors Ġuramentat Nru.: 196/2018 MH

Illum, 27 ta' Marzu, 2019

Clentec Limited (C48089)

vs

1. **Il-Ministru tas-Saħħa**
2. **Central Procurement & Supplies Unit għan-nom tal-Mental Health Services**
3. **Id-Direttur Ġenerali (Kuntratti)**

Il-Qorti:

Rat **ir-rikors ġuramentat ta' Clentec Limited datat 28 ta' Frar, 2018** fejn ġie premess illi:

1. *"Illi s-soċjeta' rikorrenti kienet ġiet mogħtija tender għal servizzi ta' tindifġgewwa l-Isptar Monte Karmeli (CT 2179/2009) mid-Direttur Generali (Kuntratti) għan-nom tal-Isptar Monte Karmeli għal perjodu ta'*

tlett (3) snin bir-rata ta' ħames euro tnejn u sittin ċentezmu (€ 5.62) fis-siegħa għal kull impjegat inkluż il-VAT u spejjeż – ***Dok A*** *anness;*

2. *Illi l-istess kuntratt kien ġie estiż sas-16 ta' Ġunju 2013 permezz ta' addendum iffirmat bejn il-partijiet bl-istess rata fissa ta' ħames euro tnejn u sittin ċentezmu (€ 5.62) fis-siegħa għal kull impjegat inkluż il-VAT u spejjeż –* ***Dok B*** *anness;*

3. *Illi wara diversi tentattivi mis-socjeta' rikorrenti, l-intimati jew min minnhom kienu approvaw illi r-rata titla' ghal €5.90 fis-siegha għal kull impjegat inkluz il-VAT, sabiex tigi riflessa l-Cost of Living Adjustment;*

4. *Illi qabel l-iskadenza tal-kuntratt, f'Ġunju 2013, ir-rikorrenti kienet infurmat lill-Isptar Monte Karmeli illi minhabba l-għoli tal-ħajja u żieda fl-ispejjeż, hija kienet disposta tkompli tagħti s-servizzi tagħha ta' tindif wara s-16 ta' Ġunju 2013 bil-kundizzjoni illi r-rata titla għal sitt euro sitta u disgħin ċenteżmu (€ 6.96) fis-siegħa għal kull impjegat inkluż il-VAT u spejjeż, liema rata kienet tkun sufficjenti biex tkopri lill-rikorrenti u tagħmel il-kuntratt wieed vijabbli –* ***Dok C*** *anness;*

5. *Illi l-rikorrenti kienet ġiet imħeġġa mid-diriġenti tal-Isptar sabiex tkompli tagħti l-istess servizzi tagħha ġewwa l-Isptar bir-rata antika sabiex ma' jkunx hemm problemi ta' kontinwita' sakemm tinħareg call for applications ġdida;*

6. *Illi l-rikorrenti rrifjutat li tagħmel dan u għamlitha ċara illi hija kienet ser tkompli biss jekk tibda titħallas bir-rata mixtieqa minnha u wara li jiffirmaw addendum skond il-liġi;*

7. *Illi wara li verbalment u anke permezz ta' sms ("text message") kienet ġiet mogħtija s-serħan tal-moħħ illi t-talba tagħha kienet ser tiġi aċċettata u li kien ser jintbaghtilha l-addendum ghall-firma taghha, il-rikorrenti kompliet tagħti s-servizzi ta' tindif fl-Isptar Monte Karmeli wara s-16 ta' Ġunju 2013;*

8. *Illi ftit gimgħat wara, u ċioe' fl-10 ta' Lulju 2013 is-soċjeta' rikorrenti kienet ġiet infurmata, din id-darba mis-Central Procurement & Supplies Unit illi r-rata antika kellha tibqa' tgħodd (**Dok D** anness). Hija kienet pront wieġbet li kienet lesta tkompli biss bir-rata proposta minnha. Peress illi kienet ilha tagħti s-servizzi tagħha bir-rata l-ġdida għal kwazi xahar, il-rikorrenti kienet pronta lesta sabiex toħroġ l-impjegati tagħha iżda reġgħet ġiet imħeġġa sabiex tieħu paċenzja u tibgħat risposta bil-miktub "sabiex din tigi approvata mid-Dipartiment tal-Kuntratti" bħala formalita', u s-soċjeta' rikorrenti hekk għamlet (**Dok E** anness);*

9. *Illi minkejja li l-rikorrenti kienet sussegwentement reġgħet ġiet infurmata bil-miktub mis-Central Procurement & Supplies Unit u mid-diriġenti tal-Isptar Monte Karmeli illi r-rata antika kellha tibqa' tapplika, fil-verita' hija kienet fl-istess ħin qegħda tiġi infurmata verbalment mill-istess nies sabiex ma' toqgħodx tinkwieta għaliex "ir-rifjut" tagħhom kienet biss mossa sabiex id-Dipartiment tal-Kuntratti ma' jaħsibx illi ttieħdet deċiżjoni finanzjarja mingħajr il-kunsens tad-Direttur Ġenerali (Kuntratti);*

10. *Illi Clentec Limited baqgħet tagħti s-servizzi tagħha in bwona fede konxja mill-fatt illi għalkemm għajr għall-sms in kwistjoni, bil-miktub ma' kellha xejn, hija kienet ingħatat għal diversi drabi assikurazzjonijiet illi r-rata*

ġdida ta' €6.96 fis-siegħa kienet ser tapplika mis-16 ta' Ġunju 2013 'l quddiem;

11. *Illi minn dik id-data 'l quddiem, Clentec Limited kienet bdiet toħroġ il-fatturi lill-Isptar Monte Karmeli bir-rata l-ġdida, u għalkemm ma' kienetx qed titħallas hija ġiet infurmata illi dawn ser jigu pproċessati wara fi ftit żmien wara li tiġi rregolarizzata r-relazzjoni kuntrattwali bejn il-partijiet;*

12. *Illi wara li għaddew diversi xhur, minħabba li l-istatus quo beda jaffettwa b'mod negattiv il-cash flow tagħha, Clentec Limited ġiet imħeġġa sabiex toħroġ invoices ġodda b'effett lura mis-16 ta' Ġunju 2013 b'dan illi għal kull xahar toħroġ fattura ghar-rata l-antika u toħroġ fattura għad-differenza ta' bejn ir-rata l-antika u dik ġdida;*

13. *Illi b'hekk Clentec Limited bdiet tal-inqas iddahhal parti sostanzjali mill-ammonti dovuti lilha anke jekk effettivament hi ma' kienetx qed titħallas b'mod sħiħ kif miftiehem;*

14. *Illi minkejja diversi interpellanzi (ara fost ohrajn* **Dok F** *anness), uħud minnhom bil-miktub, Clentec Limited baqgħet qatt ma' tħallset id-differenza bejn ir-rata l-ġdida u dik antika, b'dan illi sa' April 2015 hija kienet qed baqala' tieħu bilanċ ta'* **erbgħa mija ħamsa u sittin elf u tnejn u tmenin euro u tmienja u tmenin ċentezmu (€ 465,082.88)** *liema bilanċ għadu pendenti sal-ġurnata tal-lum (***Dok G*** anness);*

15. *Illi s-sitwazzjoni nbidlet drastikament meta fl-2015 wara li l-rikorrenti kienet ġiet infurmata illi l-kuntratt il-ġdid kienet ser tieħdu l-kumpanija WM Environmental Ltd, f'daqqa waħda hija ġiet mgħarrfa, kemm bil-miktub (***Dok H*** anness) u anke privatament bil-fomm, illi l-Isptar ma'*

kellux għalfejn iħallas xejn mir-rata l-ġdida għaliex din ma' kienetx ġiet approvata formalment mid-Dipartiment tal-Kuntratti;

16. *Illi l-rikorrenti tħoss illi hija ġiet ingannata bil-kbir u li hija sfat il-vittma ta' qerq perpetwat mill-intimati, jew min minnhom, b'konsegwenzi finanzjarji kbar;*

17. *Illi l-rikorrenti addirittura ġiet f'sitwazzjoni finanzjarja tant prekarja fejn lanqas biss tista' taffordja tħallas il-bolol tal-impjegati in kwistjoni;*

18. *Illi sadanittant is-soċjeta' rikorrenti saret taf u ġiet a konoxxenza ta' email illi turi li d-Dipartiment tal-Kuntratt kien filfatt ħa deċiżjoni fuq din il-kwistjoni u kien tefa' lura l-ballun f'ħoġor l-Isptar Monte Karmeli u/jew is-Central Procurement & Supplies Unit għaliex dawn tal-aħħar kienu pprokuraw servizzi f'entita' pubblika mingħajr ma' ħadu ħsieb illi tiġi osservata l-proċedura korretta, u ċioe' permezz tal-iffirmar ta' addendum;*

19. *Illi llum il-ġurnata s-soċjeta' rikorrenti tinsab viċin li tagħlaq il-bibien tagħha u tagħti s-sensja lill-għexieren ta' ħaddiema tagħha u dan bħala konsegwenza diretta tal-aġir illegali u abbużiv tal-intimati jew min minnhom;*

20. *Illi l-intimati jew min minnhom ġew interpellati jħallsu permezz tal-protest ġudizzjarju datat 30 ta' Jannar 2018 li jġorr in-numru uffiċjali 28/2018, però baqgħu inadempjenti (**Dok I** anness);*

Għaldaqstant premess is-suespost is-soċjeta' rikorrenti titlob bil-qima li din l-Onorabbli Qorti jogħġobha:

1. *Tiddikjara illi l-intimati jew min minnhom huma debituri tas-soċjeta' rikorrenti fl-ammont ta' erbgħa mija ħamsa u sittin elf u tnejn u tmenin euro u tmienja u tmenin ċentezmu (€ 465,082.88) rappreżentanti bilanċ ta' prezz ta' servizzi ta' tindif mogħtija mir-rikorrenti ġewwa l-Isptar Monte Karmeli minn Ġunju 2013 'l quddiem;*

2. *Tikkundanna lill-istess intimati jew min minnhom sabiex iħallsu dan l-ammont lis-soċjeta' rikorrenti inkluż bl-imgħaxijiet legali mid-dati tal-fatturi rispettivi sad-data tal-effettiv pagament.*

Bl-ispejjeż."

Rat il-lista tax-xhieda u d-dokumenti annessi mar-rikors ġuramentat.

Rat **ir-risposta ġuramentata tad-Direttur Ġenerali tal-Kuntratti preżentata fis-26 ta' Marzu 2018**[1] fejn ġie eċċepiet illi:

1. *"Illi d-Direttur Ġenerali (Kuntratti) ma jistax iwieġeb għat-talbiet tal-kumpannija rikorrenti billi huwa qatt ma xtara s-servizzi tagħha sabiex jitwettqu xi xogħlijiet ta' tindif ġewwa l-Isptar Monte Karmeli wara Ġunju 2013. Għalhekk jekk il-kumpannija rikorrenti tassew għad fadlilha tieħu xi flejjes minħabba xi servizz li hija tat wara dan iż-żmien hija għandha tfittex biss lil min qabbadha tagħmel dawk ix-xogħlijiet u mhux ukoll lil min ma qabbadha tagħmel l-ebda xogħol;*

[1] Fol 66 et seq

2. *Illi żgur u mhux forsi d-Direttur Ġenerali (Kuntratti) ma kienx ħa jqabbad lill-kumpannija rikorrenti twettaq xogħlijiet ġodda wara t-2 ta' Ġunju 2014 minħabba li f'dik id-data huwa ħareġ deċiżjoni ta' black-listing fuq il-kumpannija rikorrenti peress li hija nstabet ħatja li kissret il-liġi li tirregola l-kundizzjonijiet tax-xogħol tal-impjegati tagħha (ara* **Dok. DK 1***);*

3. *Illi bla ħsara għall-premess, għal dak li għandu x'jaqsam mal-mertu, il-kumpannija rikorrenti għandha tressaq prova konklussiva li tassew għad hemm bilanċ ta' ħlas li għadu pendenti;*

4. *Illi f'dan ir-rigward il-kumpannija rikorrenti ma tistax tippretendi li titħallas rata aktar għolja minn dik li ġiet maqbula bil-kitba. Għallinqas mid-dokumenti li ppreżentat il-kumpannija rikorrenti stess ma jirriżultax li l-awtoritajiet tal-gvern qatt aċċettaw li kellu jkun hemm żieda fir-rata tal-prezzijiet. Anzi minn* **Dok. D** *u* **H** *mehmuża mar-rikors maħluf jidher li Central Procurement & Supplies Unit dejjem għarrfet bil-miktub lill-kumpannija rikorrenti li ż-żieda fir-rata kif propost minnha ma kinitx qegħda tiġi milqugħa;*

5. *Illi tabilħaqq l-kumpannija rikorrenti ma tistax tistrieħ fuq allegati ftehim verbali għaliex* **contra testimonium scriptum, testimonium non scriptum non aufertur***;*

6. *Illi minbarra dan, jekk kif il-kumpannija rikorrenti tttenni fil-paragrafu 6 tar-rikors maħluf tagħha, hija għamlitha ċara li ser tkompli biss jekk tibda titħallas bir-rata mixtieqa u wara li jiġi ffirmat addendum skont il-liġi, allura hija messha ma komplietx tipprovdi bis-servizz tagħha ladarba dan l-addendum baqa' ma ġie ffirmat qatt. Joqgħod hawnhekk dak li jgħid l-*

artikolu 114 *tal-**Kap 13 tal-Liġijiet ta' Malta**, li jekk il-partijiet ikunu ftiehmu li l-ftehim bil-fomm għandu jitniżżel bil-miktub, hu preżunt li huma riedu jassoġġettaw il-validità tiegħu għat-tħaris ta' dik il-formalità. Darba għalhekk li f'dan il-każ dak il-ftehim bil-fomm ma ġiex imniżżel bil-kitba, l-istess ftehim verbali jitlef is-siwi tiegħu. Jiġi b'hekk li anke minn dan l-aspett it-talbiet tal-kumpannija rikorrenti ma jirriżultawx li huma mistħoqqha u għaldaqstant għandhom jiġu miċħuda;*

7. Salv eċċezzjonijiet ulterjuri;

Bl-ispejjeż kollha kontra l-kumpannija rikorrenti mħarrka minn issa għas-subizzjoni."

Rat il-lista tax-xhieda u d-dokument anness mar-risposta ġuramentata.

Rat **ir-risposta ġuramentata ta' Central Procurement and Supplies Unit għan-nom tal-Mental Health Services u tal-Ministru tas-Saħħa preżentata fit-3 ta' April 2018**[2] fejn ġie eċċepiet illi:

1. *"Preliminarjament, l-esponenti jeċepixxu l-karenza tal-interess ġuridiku tal-Ministru tas-Saħħa, u dan kif se jiġi ppruvat waqt is-smiegħ ta' din il-kawża;*

2. *Illi, subordinament, l-esponenti qegħdin jeċepixxu n-nuqqas ta' kompetenza ta' din l-Onorabbli Qorti stante ai termini tal-Artikolu 38 tal-General Conditions for Service Contracts anness mar-rikors*

[2] Fol 70 et seq

promotur bħala Dok A (paġna 45 out of 75), kull vertenza għandha tiġi riferuta liċ-Ċentru Malti tal-Arbitraġġ;

3. *Illi, la Central Procurement and Supplies Unit u anqas Mental Health Services ma kienu parti fil-kuntratt hawn fuq ċitat, u għalhekk għandhom jiġu liberati mill-osservanza tal-ġudizzju;*

4. *Illi mingħajr preġudizzju għas-suespost, it-talbiet tas-soċjeta' rikorrenti huma infondati fil-fatt u fid-dritt stante illi l-esponenti mhumiex debituri tas-soċjeta' rikorrenti fl-ebda ammont u għaldaqstant kull talba għandha tiġi miċħuda bl-ispejjeż kontra l-istess soċjeta' rikorrenti;*

5. *Illi, permezz ta' kuntratt datat 16 ta' Ġunju 2010 u mġedded it-28 ta' Ġunju 2012, is-soċjeta' rikorrenti daħlet fi ftehim biex trendi servizzi lill-Mount Carmel Hospital bir-rata ta' €5.90 fis-siegħa;*

6. *Illi qatt ma kien hemm ftehim biex ir-rata tkun ta €6.96 fis-siegħa, kif qiegħed jiġi allegat mis-soċjeta' rikorrenti;*

7. *Illi infatti l-esponenti kienu infurmaw lis-socjeta' rikorrenti illi r-rata proposta ta' sitt Ewro u sitta u disghin centezmu (€6.96) fis-siegħa ma gietx aċċettata mid-Dipartiment tal-Kuntratti fl-10 ta' Lulju 2013 permezz tal-email annessa mar-rikors promotur bħala Dok D;*

8. *Illi s-soċjeta' rikorrenti ġiet infurmata mingħand l-esponenti illi kull estensjoni li tiġi mogħtija mingħand id-Dipartiment tal-Kuntratti hija soġġetta għall-istess kundizzjonijiet tal-ftehim oriġinali u kontemporanjament l-artikolu 30 'Revision of Prices' fil-General*

> *Conditions tal-kuntratt originali, jistipola li l-prezz globali tal-kuntratt ma jistgħax jigi rivedut jew varjat.*

Salv eccezzjonijiet ulterjuri."

Rat il-lista tax-xhieda annessa mar-risposta ġuramentata.

Rat illi waqt is-seduta tal-11 ta' Mejju 2018 il-Qorti ordnat li jitressqu l-provi tal-partijiet dwar it-tieni eċċezzjoni preliminari tac-*Central Procurement and Supplies Unit* għan-nom tal-*Mental Health Services* u tal-Ministru tas-Saħħa[3].

Rat illi waqt is-seduta tas-seduta tas-7 ta' Novembru 2018[4] id-difensur tas-soċjeta' attriċi ddikjara li huma ma kellhomx provi xi jressqu dwar din l-eċċezzjoni filwaqt li d-difensur tac-*Central Procurement and Supplies Unit* ippreżenta Nota b'dokument u għalaq il-provi tiegħu fir-rigward.

Semgħet it-trattazzjoni tal-partijiet dwar din l-eċċezzjoni.

Rat illi l-kawża tħalliet għal lum għas-sentenza dwar din l-istess eċċezzjoni.

Rat l-atti l-oħra tal-kawża.

Ikkunsidrat:

Fil-kawża odjerna s-soċjeta' attriċi qegħda titlob ħlas tas-somma ta' €465,082.88 allegatament dovuta lilha bħala bilanċ ta' prezz ta' servizzi ta' tindif mogħtija minnha ġewwa l-Isptar Monte Karmeli minn Ġunju 2013 'l quddiem.

[3] Fol 78
[4] Fol 79

Fil-mertu l-konvenuti jirrespinġu din il-pretensjoni bħala nfondata fil-fatt u fid-dritt.

L-eċċezzjoni preliminari in eżami sollevata mic-*Central Procurement and Supplies Unit* għan-nom tal-Mental Health Services u tal-Ministru tas-Saħħa tgħid hekk -

"Illi, subordinament, l-esponenti qegħdin jeċepixxu n-nuqqas ta' kompetenza ta' din l-Onorabbli Qorti stante ai termini tal-Artikolu 38 tal-General Conditions for Service Contracts anness mar-rikors promotur bħala Dok A (paġna 45 out of 75), kull vertenza għandha tiġi riferuta liċ-Ċentru Malti tal-Arbitraġġ;"

Jirriżulta mill-atti li f'Ġunju 2010 ġie ffirmat kuntratt bejn id-Direttur Ġenerali tal-Kuntratti għan-nom tal-isptar Monte Karmeli u Clentec Services Company Ltd għal Servizzi ta' Tindif ġewwa l-isptar Monte Karmeli[5]. F'Ġunju 2012 ġiet iffirmata estensjoni tal-kuntratt imsemmi sas-16 ta' Ġunju 2013[6].

Ma hemm ebda kontestazzjoni li fil-*General Conditions for Service Contracts* li jiffurmaw parti ntegrali mill-kuntratt imsemmi hemm klawsola speċifika li tirregola l-proċedura li għandha tiġi segwita f'każ ta' tilwima bejn il-partijiet.

Din hija l-**klawsola 38** u tgħid hekk –

*"**Article 38 Settlement of Disputes***

[5] Fol 7 et seq
[6] Fol 42 et seq

38.1 The Contracting Authority and the Contractor shall make every effort to settle amicably any dispute which may arise between the Project Manager and Contractor.

38.2 Once a dispute has arisen, the parties to this contract shall notify each other in writing of their positions on the dispute as well as of any solution which they envisage possible. If either of the parties to this contract deems it useful, the parties shall meet and try to settle the dispute. Each party shall respond to a request for amicable settlement within 30 days of such request. The period to reach and amicable settlement shall be 120 days from the date of the request. Should the attempt to reach an amicable settlement, each party shall be free to proceed to the next stage in reaching a settlement by notifying the other party.

38.3 In the absence of an amicable settlement, any dispute between the Parties that may arise during the performance of this contract and that has not been possible to settle otherwise between the Parties shall be submitted to the arbitration of the Malta Arbitration Centre in accordance with the Arbitration Act (Chapter 387) of the Laws of Malta.

............”

L-ewwel argument li jeħtieġ jiġi ndirizzat huwa dak imqajjem mis-soċjeta' attriċi fit-trattazzjoni. Filwaqt li hija rrikonoxxiet l-eżistenza ta' din il-klawsola ssollevat kwistjoni oħra li in kwantu l-kuntratt kien ġie estiż darba sa Ġunju 2013, fir-rigward tax-xogħlijiet li saru wara - u li l-bilanċ tagħhom qed jintalab il-ħlas tiegħu fil-kawża - ma kien hemm ebda *addendum* formali għall-kuntratt oriġinali. Allura qajmet il-mistoqsija – jekk ma kienx għad hemm kuntratt *in vigore* dik il-klawsola baqgħet tapplika?

Il-Qorti tqis li għalkemm l-ammont mitlub mis-soċjeta' attriċi huwa għall-perjodu wara Ġunju 2013, l-ilmenti u l-pretensjonijiet tas-soċjeta' attriċi huma ntrinsikament mibnija fuq u marbuta mal-kuntratt iffirmat f'Ġunju 2010 (inkluż l-estensjoni tiegħu sa' Ġunju 2013). Dan fis-sens li l-flus mitluba mhumhiex *in vacuum* iżda **fl-ambitu tal-istess pattijiet u kundizzjonijiet** miftehma fil-kuntratt msemmi b'dana li l-pretensjoni hija għal rata ta' ħlas ogħla u ċioe' b'varjazzjoni fil-valur monetarju tal-kuntratt kif kien sar fl-estensjoni ffirmata f'Ġunju 2012. Infatti, is-somma mitluba fir-rikors ġuramentat hija d-differenza bejn ir-rata l-antika skont il-kuntratt (li hija baqgħet tirċievi u taċċetta anke wara Ġunju 2013) u dik ġdida pretiża mill-istess soċjeta' attriċi.

Fiċ-ċirkustanzi l-Qorti hija tal-fehma li fil-mertu t-talbiet attriċi ma jistgħux jiġu trattati u deċiżi lil hinn mill-ambitu tat-termini u l-kundizzjonijiet tal-kuntratt ta' tindif oriġinali u l-estensjoni tiegħu u għalhekk mhuwhiex il-każ li tiġi skartata l-eċċezzjoni tas-*Central Procurement and Supplies Unit* dwar il-klawsola 38 fuq ċitata.

Ferm il-premess l-Qorti tirreferi għal dawn iż-żewġ dispożizzjonijiet tal-liġi:

L-Artikolu 742(3) tal-Kapitolu 12 tal-Ligijiet ta' Malta jipprovdi:

"Il-ġurisdizzjoni tal-qrati ta' kompetenza ċivili mhijiex esklużа mill-fatt li jkun hemm xi ftehim ta' arbitraġġ bejn il-partijiet, sew jekk il-proċedimenti ta' arbitraġġ ikunu nbdew jew le, f'liema każ il-qorti, bla ħsara għad-disposizzjonijiet ta' kull liġi li tirregola l-arbitraġġ, għandha twaqqaf il-proċedimenti mingħajr preġudizzju għad-disposizzjonijiet tas-subartikolu (4) u għas-setgħa li għandha l-qorti li tagħti kull ordni jew direttiva".

Mill-banda l-oħra **l-Artikolu 8 tal-Kapitolu 387 tal-Ligijiet ta' Malta** jipprovdi li:

"(1) Qorti li tinġieb azzjoni quddiemha fi kwistjoni li tkun is-suġġett ta' ftehim

ta' arbitraġġ għandha, jekk xi parti hekk titlob mhux iktar tard minn meta tagħmel l-ewwel dikjarazzjoni tagħha fuq il-meriti tat-tilwima, tirreferi lill-partijiet għall-arbitraġġ kemm-il darba ma tiddeċidix li l-ftehim huwa null u bla effett, inoperattiv jew li ma jistax jitwettaq."

(*2) Meta tkun inġiebet azzjoni msemmija fil-paragrafu (1), il-proċedimenti ta' arbitraġġ jistgħu madankollu jinbdew jew jitkomplew, u tkun tista' tingħata deċiżjoni ta' arbitraġġ, filwaqt li l-azzjoni tkun għadha pendenti quddiem il-qorti."*

Hemm ġurisprudenza vasta li minnha jitnisslu diversi prinċipji rigwardanti klawsoli arbitrali f'kuntratti.

Fis-sentenza fl-ismijiet **Avukat Simon Tortell *noe* vs G.S. Specialist Vehicles Ltd *et***[7] intqal:

"huwa ormai paċifiku fil-ġurisprudenza tagħna li klawsola arbitrali hija valida u dana in omaġġ għall-volontà libera tal-partijiet.…."

Fil-każ **Brian Tonna noe vs Vincenzo Viscione et deċiża fil-15 ta' Diċembru 2016**[8] ingħad hekk -

*"Fis-sentenza ta` din il-Qorti tal-14 ta` Marzu 2013 fil-kawża "**GO plc (C 22334) v. Waldonet Limited (C 19194)**" ingħad hekk :-*

L-Art 742 tal-Kap 12 jirregola l-ġurisdizzjoni tal-qrati tagħna. Meta d-disposizzjoni kienet emendata bl-Art 283 tal-Att XXIV tal-1995 kienu introdotti inter alia s-subinċiżi (3) u (4) li jaqraw hekk –

(3) Il-ġurisdizzjoni tal-qrati ta` kompetenza ċivili mhijiex eskluża mill-fatt li jkun hemm xi ftehim ta` arbitraġġ bejn il-partijiet, sew jekk il-proċedimenti ta` arbitraġġ ikunu nbdew jew le, f`liema każ il-qorti, bla ħsara għad-disposizzjonijiet ta` kull liġi li tirregola l-arbitraġġ, għandha twaqqaf il-proċedimenti mingħajr preġudizzju għad-disposizzjonijiet tas-subartikolu (4) u għas-setgħa li għandha l-qorti li tagħti kull ordni jew direttiva.

(4) Meta ssir talba minn persuna li tkun parti fi ftehim ta` arbitraġġ, il-qrati jistgħu joħorġu kull att kawtelatorju, f`liema każ, jekk dik il-parti tkun għadha

[7] Deciza fis-26 ta' Marzu 2010 mill-Qorti tal-Appell
[8] Rik 1083/13

ma ressqitx it-talba tagħha quddiem arbitru, it-termini stabbiliti f`dan il-Kodiċi li fihom għandha tinbeda l-azzjoni dwar it-talba għandhom ikunu ta` għoxrin jum mid-data tal-ħruġ tal-att kawtelatorju.

Dwar l-Art 742(3) tal-Kap 12, il-Qorti tal-Appell fis-sentenza tagħha tal-4 ta` Mejju 1998 fil-kawża "Camilleri vs Zammit noe" qalet hekk –

... il-liġi (fl-artikolu 742(3) kif emendat) riedet li jiġi assigurat li l-ġurisdizzjoni tal-qorti ta` kompetenza ċivili ma tkunx eskluża mill-fatt biss li jkun hemm xi ftehim ta` arbitraġġ bejn il-partijiet. Riedet allura tassigura li l-qrati ċivili jkunu jistgħu u jkollhom il-kompetenza li jissindikaw il-validita` ta` tali ftehim ta` arbitraġġ, li kellhom id-dritt li jirregolaw il-proċeduri skont kif trid il-liġi u anke li jkollhom il-kompetenza u l-ġurisdizzjoni li jassiguraw l-eżegwibilita` tad-deċiżjonijiet arbitrali permezz ta` atti u mandat kawtelatorji, kif ukoll atti u mandati eżekuttivi. Dan ifisser illi d-disposizzjoniji 742(3) ma kenitx intiża biex tinnewtralizza l-effikaċja ta` klawsola arbitrali, imma intiża biss biex tassigura li jkunu l-qrati ċivili li jkollhom il-ġurisdizzjoni li jirregolaw il-mod kif tali klawsoli arbitrali kellhom jiġu mħaddma u dana billi jkollhom il-poter li jagħmlu tajjeb u jagħtu direttivi fil-każ li jkun hemm lakuni jew diffikultajiet fil-mod kif tali klawsoli kellhom jigu proċeduralment imħaddma fil-prattika. ... (ara wkoll – fejn rilevanti għall-każ tal-lum – "Malta Shipyards Ltd. vs VPJ Ltd" deċiża mill-Qorti tal-Appell fid-9 ta` Novembru 2012).

Dan premess, għandu jingħad illi in linea ġenerali il-qrati tagħna qiesu bħala validi klawsoli inseriti f`kuntratti li jeskludu l-ġurisdizzjoni tagħhom a favur ta` proċeduri arbitrali u dan in omaġġ għall-volonta` libera tal-partijiet (Appell Kummerċjali : "Vella vs Mamo noe" : 13 ta` Ottubru 1994 ; u PA/FS : "Grech vs Cutajar et" : 1 ta` Diċembru 2008 fost oħrajn).

Cio` nonostante, anke qabel l-emendi tal-1995, il-qrati tagħna ħadu linja fis-sens illi għalkemm jirrispettaw dawk il-klawsoli arbitrali, il-qrati kellhom ġurisdizzjoni konkorrenti bid-dritt li tissindaka l-eżekuzzjoni tal-klawsoli arbitrali (Qorti tal-Appell : "Xuereb vs Accountant General" : 28 ta` Frar 1997 ; u PA/GCD : "Cefai noe vs Valletta Freight Services Limited" fost ohrajn). Bl-emendi tal-1995, dak li kien fil-prattika kien isir mill-qrati tagħna sar liġi. "

Stabbiliti dawn il-prinċipji ġurisprudenzjali l-Qorti tirreferi għat-tieni argument imqajjem mis-soċjeta' attriċi u ċioe' li skont l-artikolu 15 (3) tal-Att dwar l-Arbitraġġ f'każ li titqajjem eċċezzjoni li tirrigwarda klawsola arbitrali bħal dik odjerna, qabel ma tressaq l-eċċezzjonijiet tagħha jeħtieġ li tintavola rikors appożitu fejn titlob lill-Qorti sabiex tieqaf u tastjeni milli tieħu konjizzjoni tal-kawża.

L-artikolu 15 (3) tal-Att dwar l-Arbitraġġ jipprovdi hekk -

"(3) Minkejja kull disposizzjoni li hemm fil-Kodiċi ta' Organizzazzjoni u Proċedura Ċivili jekk parti fi ftehim ta' arbitraġġ, jew xi persuna li tagħmel it-talba permezz jew bis-setgħa tal-parti, tibda xi proċedimenti legali f'qorti kontra kull parti oħra fil-ftehim ta' arbitraġġ jew xi persuna li tagħmel it-talba permezz jew bis-setgħa ta' dik il-parti, dwar kull ħaġa miftehma li tiġi riferita għall-arbitraġġ, kull parti f'dawk il-proċedimenti legali tista' f'kull żmien qabel ma tressaq xi eċċezzjonijiet jew tmexxi mod ieħor fil-proċedimenti, titlob lil dik il-qorti li twaqqaf il-proċedimenti, u dik il-qorti jew imħallef tagħha, kemm-il darba ma jkunx sodisfatt li l-ftehim ta' arbitraġġ ikun sar inoperattiv jew ma jistax jitkompla, għandha tordna li jitwaqqfu l-proċedimenti. Rikors jista' jsir minkejja li l-kwistjoni għandha tiġi riferita lill-arbitraġġ biss wara li jiġu eżawriti proċeduri oħra ta' riżoluzzjoni ta' kwistjonijiet."

Bħala fatt ir-rikors imsemmi fl-artikolu appena ċitat ma ġiex preżentat la qabel u lanqas wara li ġiet intavolata r-risposta ġuramentata mis-*Central Procurement and Supplies Unit.*

Kif inhu ammess mis-soċjeta' attriċi stess, dwar dan il-punt il-ġurisprudenza hija diverġenti, b'sentenzi li jesiġu l-preżentata ta' tali rikors qabel il-preżentata tal-eċċezzjonijiet bħala rekwiżit *ad validitatem* filwaqt li hemm sentenzi oħra li adottaw approċ inqas riġidu fir-rigward.

Din il-Qorti kif preseduta diġa' kellha l-opportunita' li tagħmel il-pożizzjoni tagħha ċara fil-każ **J and K Limited vs Maria Theresa sive Marthese Mercieca et deċiż fit-3 ta' Frar 2016**[9] **-**

"Hemm ġurisprudenza kostanti ormai li ddibattiet il-punt tan-neċessita' o meno li jiġi preżentat ir-rikors ai termini ta' Artikolu 15(3) Kapitolu 387, qabel ma jiġu preżentati l-eċċezzjonijiet. Fosthom is-sentenza ***Mariana Portelli vs Garra Rufa Ltd***[10] *li għamlet sinteżi ta' każistika oħra dwar din il-materja -*

"...il-Prim Awla tal-Qorti Ċivili stabbiliet, fis-sentenza ***Canon Services Limited vs Kunsill Lokali San Pawl il-Bahar*** *deċiża fit-12 ta' Diċembru 2002, illi tali talba tista' ssir permezz t'eċċezzjoni preliminari fuq il-klawżola arbitrali. Din ġiet konfermata mill-Prim Awla tal-Qorti Ċivili fis-sentenza* ***365 Entertainment Limited vs BossMedia Malta et*** *deċiża fl-1****0 ta' Lulju 2012****, ċitata mill-Qorti*

[9] Rik 409/15

[10] Deciza mill-Prim Awla tal-Qorti Civili fit-2 ta' Dicembru 2015 (Rik Nru 578/2014JPG)

tal-Appell fis-sentenza **Panta Marketing & Services Limited vs AX Construction Limited** *deċiża fit-**3 ta' Diċembru 2010**:*

"Għar rigward l-operat tal-Artikolu 15(3) tal-Att dwar l-Arbitraġġ, il-punt ġie diskuss mill-Prim Awla tal-Qorti Ċivili fil-kawża Cannon Services Ltd. vs Kunsill Lokali ta' San Pawl il-Bahar, deċiża fit-12 ta' Diċembru 2002. Din il-Qorti sejra tipproduċi l-parti rilevanti tal-konsiderazzjonijiet relattivi ta' dik il-Qorti, peress li taqbel mall-konklużjoni li waslet għaliha dik il-Qorti. Intqal a propożitu: "Fl-aħħarnett, is-soċjeta` attriċi tissottometti li, skond l-Artikolu 15(3) tal-liġi dwar Arbitraġġ, ir-riferenza għall-arbitraġġ trid issir "qabel ma tressaq xi eċċezzjonijiet jew tmexxi mod ieħor fil-proċedimenti", mentri f'dan il-każ, ir-riferenza ġiet mitluba fit-tieni eccezzjoni. Din il-Qorti ħasbet fit-tul fuq din il-kwistjoni, u taħseb li m'għandhiex tingħata interpretazzjoni riġida lil dan is-subartikolu. L-iskop tal-liġi hu intiz biex ma jinħeliex żmien, u jekk il-każ se jiġi trattat f'Arbitraġġ, jekk jista' jkun, ir-riferenza issir mill-ewwel u mhux wara smigħ tal-provi jew trattazzjoni fuq xi materja tal-każ. Dak li hu importanti allura, mhux li, qabel ma jressaq l-eċċezzjonijiet tiegħu, il-konvenut, b'talba ad hoc, jitlob riferenza għall-Arbitraġġ, iżda li din ir-riferenza tiġi mitluba l-ewwel ħaġa. Kif inhi l-liġi hu permess li konvenut, qabel ma jressaq l-eċċezzjonijiet tiegħu, jitlob, b'rikors ad hoc, ir-riferenza għall-arbitraġġ, iżda din it-talba mhux meħtieġ li jsir hekk bil-fors, u tista' ssir b'talba imressqa fil-bidu ta' l-eċċezzjonijiet".

Il-Qorti ma tarax raġuni il-għala m'għandhiex tabbraċċja dan l-insenjament tal-Qrati f'każijiet simili preċedenti."

Fis-sentenza fl-ismijiet **AIS Environment (Ltd) vs L-Awtorita' għat-Trasport f'Malta**[11] intqal dan;-

Illi hekk ukoll ġie deċiż fil-kawża fl-ismijiet **Bernardette Borg vs Gasan Mamo Insurance Limited** [deċiża fl- 4 ta' Ġunju, 2014 – Qorti tal-Maġistrati (Malta) fejn il-Qorti waslet għall-konklużjoni:
"Fil-fehma ta din il-Qorti kuntrarjament għal dak deċiż fis-sentenza fuq itata, il-fatt li s-socjetà konvenuta ma għamlitx ir-rikors ma jippregudikax id-dritt tagħha. L-eċċezzjonijiet jingħataw permezz ta tweġba. Madankollu taħt l-Artikolu 15(3) tal-Kap. 387 is-socjetà konvenuta għandha l-opportunità li qabel tippreżenta t-tweġiba tagħha, tippreżenta rikors biex il-Qorti tissoprasjedi minħabba l-klawżola arbitrali.

"Ir- rikors m'huwiex mandatorju, tant li l-liġi tgħid li l-parti fil-proċediment "....tista f'kull żmien qabel ma tressaq xi eċċezzjonijiet jew tmexxi mod ieħor fil-

[11] 344/15 LM . Deċiza 2/2/16. **Għalkemm fl-istess il-Qorti ma qablitx ma l-interpretazzjoni mogħtija ghal artikolu 15(3) kif suriferit.**

proċediment,.....". Il- kelma "tista " tagħti lil din il-Qorti x'tifhem li hi fid-diskrezzjoni tal-parti li trid tinvoka l-ftehim arbitrali, li tippreżenta rikors u titlob is-soprasessjoni. Jidher li l-għan wara dan il-provvediment hu sabiex min ikun irid jinvoka l-ftehim arbitrali, f dan l-istadju jkollu l-fakoltà li ma joqgħodx jippreżenta twegiba ġuramentata u jidħol fi spejjeż żejda (tant hu hekk li l-Artikolu 15(8) tal-Kap. 387 jipprovdi li l-preżentata ta' rikors għal soprasessjoni jġib magħha s-sospensjoni tat-terminu għall-preżentata tat-twegiba guramentata, sakemm tingħata deċiżjoni fuq it-talba). Dan iktar u iktar meta tqis li klawżola arbitrali ma teskludix il- ġurisdizzjoni tal-Qorti, iżda tagħti biss lok biex il-Qorti twaqqaf il-proċediment (Artikolu 742[3] tal-Kap. 12). Minn qari tal-Artikolu 15 il-Qorti ma tistax tikkonkludi kif għamlet l-Qorti fuq imsemmija li n-nuqqas li jiġi ppreżentat rikors ifisser telfien għad-dritt tal-konvenut li jinvoka klawżola arbitrali fit-tweġiba guramentata, jew li qiegħed jirrinunzja għall-arbitra (Ara sentenza **Joseph W. Micallef nomine vs. Leo Grech** *et deċiża mill-Prim Awla tal-Qorti Ċivili (Imħallef J. Said Pullicino), fir-rigward ta' rinunzja għall-arbitra meta ma tiġix sollevata oppożizzjoni).*

"Klawżola arbitrali hi parti mill-ftehim bejn il-partijiet, liema ftehim għandu l-forza tal-liġi (vide Artikolu 992 tal-Kodiċi Ċivili). Bħal rikors, it-tweġiba/risposta hi wkoll att ġudizjarju. M'għandux ikun li persuna li trid tinvoka klawżola arbitrali u għalhekk trid li jiġi onorat l-ftehim, tiġi pregudikata għaliex minflok għamlet rikors u talbet is-soprasessjoni, ippreżentat risposta fejn invokat il-klawżola arbitrali u li għandha twassal biex il-Qorti tordna l-waqfien tal-proċeduri quddiemha. Fil-fehma tal-Qorti, l-ispirtu tal-liġi m'huwiex li wieħed joqgħod jintilef f'formaliżmu bla bżonn, u l-li i qegħda biss toffri alternattiva inqas għalja."

Sottolineata l-pożizzjoni ta' din il-Qorti kif preseduta hija tagħmel is-segwenti osservazzjonijiet b'referenza għall-eċċezzjoni mressqa fil-każ odjern –

1. Il-partijiet firmatarji tal-kuntratt ta' tindif fl-isptar Monte Karmeli, inkluż għalhekk is-soċjeta' attriċi qablu li f'każ li disputa bejniethom ma tiġix riżolta amikevolment huma kellhom jirreferu l-kwistjoni għall-arbitraġġ a tenur tal-Kap 387 tal-Liġijiet ta' Malta. Dan b'mod tassattiv – klawsola 38.3 "*In the absence of an amicable settlement, any dispute between the Parties that may arise during the performance of this contract and that has not been possible to settle otherwise between the Parties* ***<u>shall</u> be submitted to the arbitration of the Malta Arbitration Centre in accordance with the Arbitration Act (Chapter 387) of the Laws of Malta***[12]*."*

[12] Tipa grassa u sottolinear b'enfasi tal-Qorti

2. Il-Qorti ma tirriskontra ebda raġuni valida fil-fatt u fid-dritt il-għala tali volonta' tal-partijiet m'għandhiex tiġi rispettata.

3. Anke jekk ir-rikors kontemplat fl-artikolu 15 (3) tal-Att dwar l-Arbitraġġ ma ġiex preżentatat, il-Qorti ma tarax li għandha tingħata nterpretazzjoni riġida għal dan l-artikolu. Għalhekk fid-dawl tal-ġurisprudenza ċitata, in kwantu t-talba tressqet immedjatament fl-eċċezzjonijiet tas-Central Procurement & Supplies Unit, u hija għalhekk meqjusa bħala tali, ukoll tenut li għadhom ma tressqu ebda provi fil-mertu allura l-vot tal-liġi kif espress fl-artikolu msemmi huwa sodisfatt.

Għal dawn il-motivi l-Qorti taqta' u tiddeċiedi l-kawża billi tilqa' t-tieni eċċezzjoni preliminari tal-konvenuti Central Procurement & Supplies Unit għan-nom tal-Mental Health Services u l-Ministru tas-Saħħa u tiddikjara n-nuqqas ta' kompetenza tagħha li tisma' l-każ in vista tal-klawsola arbitrali kontenuta fil-General Conditions for Service Contracts applikabbli fir-rigward tal-kuntratt ta' tindif mogħti lis-soċjeta' attriċi ġewwa Monte Karmeli, liema klawsola testabilixxi li kull vertenza bejn il-partijiet firmatarji għandha tiġi riferuta liċ-Ċentru Malti tal-Arbitraġġ.

L-ispejjeż ikunu a karigu tas-soċjeta' attriċi.

Onor Dr. Miriam Hayman
Imħallef

Victor Deguara
Deputat Reġistratur